

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 346.5

doi: <https://doi.org/10.33270/01191134.80>

Петрина В. Н. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового права та фіскального адміністрування Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1093-7089>

Антиконкурентні аспекти концепції державного регулювання господарської діяльності

Мета статті – дослідити проблеми застосування норм українського конкурентного права, через які Україна за міжнародними індексами належить до країн із найслабшою державною антимонопольною політикою. **Методологія.** Під час написання статті використано низку методів правового дослідження, що ґрунтуються на загальнонауковому діалектико-матеріалістичному методі. Цей метод дав змогу розглянути окреслену проблему з позицій об'єктивного стану розвитку українського суспільства загалом і конкурентних відносин зокрема. Важливе значення також мав функціонально-правовий метод, який надав можливість зорієнтуватися в масиві норм господарського права й особливостях практики їх застосування та сприяв розробленню науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення законодавства в цій сфері. **Наукова новизна** публікації полягає в осмисленні проблем застосування норм конкурентного права у зв'язку з концепцією державного регулювання господарської діяльності як окремого виду соціального регулювання. **Висновки** дослідження полягають у тому, що одним з головних факторів, які стоять на заваді ефективному застосуванню норм конкурентного права в Україні, є концепція державного регулювання господарської діяльності, за допомогою цієї концепції та передбачених нею засобів державного регулювання господарської діяльності особи, уповноважені на виконання функцій держави, мають змогу обходити вимоги норм конкурентного права, набуваючи широких можливостей використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди. У зв'язку із цим запропоновано скасувати ті норми українського права, що закріплюють концепцію державного регулювання господарської діяльності й передбачені цією концепцією антиконкурентні засоби.

Ключові слова: економічна конкуренція; антиконкурентні дії; державне регулювання; державне інвестування; економічна зона; державна допомога; адресна субсидія; нелегітимна субсидія; заборонена субсидія; неправомірні вигоди.

Вступ

Головним чинником розвитку економіки в демократичній країні є економічна конкуренція – «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, унаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» ("Zakon Ukrainy", 2001). Важливість конкуренції для розвитку економіки була усвідомлена людством ще в позаминулому столітті. Перший у світовій історії законодавчий акт, спрямований на забезпечення економічної конкуренції, Закон Шермана (англ. Sherman Antitrust Act), був прийнятий у США 1890 року та сприяв бурхливому розвитку економіки цієї країни.

В Україні обов'язок держави забезпечувати захист економічної конкуренції було закріплено в ст. 42 Конституції України. З метою забезпечення справедливої економічної конкуренції на міжнародному рівні Україна уклала низку міжнародних угод, зокрема Угоду про субсидії та компенсаційні заходи, за якою взяла на себе міжнародне зобов'язання забезпечувати економічну конкуренцію в зовнішньоекономічній діяльності й не надавати конкурентну перевагу окремим суб'єктам господарювання чи окремим групам

суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави ("Uhoda pro subsydiu", 1994). У ст. 262 Угоди про асоціацію, укладеної між Україною та Європейським Союзом, зазначено, що «будь-яка допомога, надана Україною або країнами-членами Європейського Союзу з використанням державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів, є несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди тією мірою, у якій вона може впливати на торгівлю між Сторонами» ("Uhoda pro asotsiatsiiu", 2014). Для забезпечення справедливої економічної конкуренції в Україні було прийнято низку законів. Наприклад, Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначив «правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності й спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин» ("Zakon Ukrainy", 2001). Зазначений закон встановив, що є антиконкурентними й забороняються дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю з «надання окремим суб'єктам господарювання або групам суб'єктів господарювання пільг чи інших переваг, які ставлять їх у привілейоване

становище стосовно конкурентів, що призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції» ("Zakon Ukrainy", 2001). Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» для забезпечення економічної конкуренції встановив, що «підтримка в будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності», визнається державною допомогою суб'єктам господарювання ("Zakon Ukrainy", 2014), а також те, що «державна допомога є недопустимою для конкуренції, якщо інше не встановлено цим Законом» ("Zakon Ukrainy", 2014).

Попри встановлення Україною досить прогресивних і зорієнтованих на ринкову економіку правових норм, практика застосування цих норм особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є неефективною, у зв'язку з чим у Світовому індексі конкурентоспроможності за 2017–2018 роки за таким показником, як ефективність антимонопольної політики (англ. effectiveness of anti-monopoly policy), Україна посіла 124 місце серед 137 країн ("The Global Competitiveness", 2017-2018). Дослідження причин, що перешкоджають ефективному застосуванню правових норм, спрямованих на забезпечення економічної конкуренції, має для України неабияку актуальність.

Питання забезпечення економічної конкуренції та державного регулювання господарської діяльності розглянуто в працях українських науковців, зокрема: З. Борисенка, О. Бандурки, О. Вінника, О. Гарана (Haran, 2018), Г. Знаменського, І. Кравця, В. Луця, В. Мамотова, О. Марущака (Marushchak, 2019), О. Мельниченка, В. Опришко, В. Парасюка (Parasiuk, & Khyt, 2019), Г. Рубцової-Каменської (Rubtsova-Kamenska, 2019), Н. Саніахметова, А. Селіванова, В. Сіренка, Т. Удалова, І. Фефанової (Feofanova, 2019), В. Цвєткова, Т. Швидкої (Shvydka, 2019), В. Щербини та ін. Проте в зазначених роботах питання колізії норм конкурентного права з положеннями концепції державного регулювання господарської діяльності та впливу цієї концепції і передбачених нею засобів на застосування норм українського конкурентного права вивчено недостатньо.

Мета і завдання дослідження

Метою цього дослідження є визначення факторів, що перешкоджають ефективному застосуванню норм українського конкурентного права. Для досягнення цієї мети було поставлено завдання з'ясувати, які норми права вступають у колізію з нормами конкурентного права, й окреслити шляхи усунення цієї колізії.

Виклад основного матеріалу

На прикладі Господарського кодексу України можна констатувати, що законодавство України поряд із правовим регулюванням господарської діяльності, відповідно до ст. 7 Господарського кодексу України, передбачає окремий вид соціального регулювання, який у ст. 12 Господарського кодексу України названо державним регулюванням господарської діяльності. Із цього приводу В. С. Щербина слушно зазначає: «У законодавстві та юридичній літературі немає узагальненого визначення поняття державного регулювання підприємницької (господарської) діяльності, попри те, що в окремих нормативно-правових актах, прийнятих переважно у формі законів, ідеться про державне регулювання діяльності в окремих галузях чи сферах господарювання» (Shcherbina, 2013, р. 45). Проте, з огляду на наявне в українській правовій доктрині розуміння державного регулювання як поняття, відмінного від терміну «правове регулювання» (Nahrebelnyi, 1998, р. 118), поняття «державне регулювання господарської діяльності» використовують в українському законодавстві та юридичній літературі на позначення певного виду соціального регулювання, що не збігається з таким видом соціального регулювання, яким є правове регулювання господарських відносин.

Концепція правового регулювання і концепція державного регулювання зокрема передбачають різні засоби (способи) регулювання. У цьому контексті слід зазначити, що терміни «спосіб», «засіб», «метод» близькі за змістом і значною мірою збігаються (Zaichuk, & Onishchenko, 2006). Так, до способів (засобів) правового регулювання належать дозволяння, зобов'язування (веління), заборона (Skakun, 2001). Засобами державного регулювання господарської діяльності, згідно зі ст. 12 Господарського кодексу України, є іншого роду засоби (способи), зокрема: «надання інвестиційних, податкових та інших пільг» і «надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій» ("Hospodarskyi kodeks", 2003).

Розглянемо вплив цих засобів державного регулювання господарської діяльності та концепції державного регулювання господарської діяльності на ефективність застосування норм конкурентного права й, відповідно, на економічну конкуренцію.

Зазначені засоби державного регулювання господарської діяльності набувають різних форм, зокрема таких, як: 1) інвестиційна діяльність держави, що передбачена ст. 2, 7, 12¹ Закону України «Про інвестиційну діяльність»; 2) надання підтримки казенним підприємствам за рахунок ресурсів держави, що передбачено ст. 77 Господарського кодексу України; 3) регламентоване законодавством України про спеціальні (вільні) економічні зони (СЕЗ) надання підтримки за

рахунок ресурсів держави окремим суб'єктам господарювання, яких визначають особи, уповноважені на виконання функцій держави.

Аналізуючи питання інвестиційної діяльності держави, слід зауважити, що, згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність», «інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій» ("Zakon Ukrainy", 1991). Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність», «інвестиційна діяльність провадиться на основі: ...державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами й установами за рахунок власних і позичкових коштів; ...державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів» ("Zakon Ukrainy", 1991).

Коли йдеться про інвестиційну діяльність держави, яку провадять на підставі державного інвестування, слід зауважити, що, згідно з ч. 6 ст. 2 зазначеного Закону, така інвестиційна діяльність держави передбачає «державне інвестування державних інвестиційних проектів з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії». Згідно з ч. 5 ст. 7 цього Закону, «для державних підприємств, що виступають інвесторами за межами України та яким відкрито іпотечний кредит, встановлюється гарантія по цих інвестиціях з боку держави» ("Zakon Ukrainy", 1991).

Відповідно до ч. 1 ст. 12¹ цього Закону, державну підтримку окремим суб'єктам господарювання для реалізації інвестиційних проектів надають шляхом: «співфінансування реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного бюджету; надання відповідно до законодавства для реалізації інвестиційних проектів державних гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання; кредитування за рахунок коштів державного бюджету суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів; повної або часткової компенсації за рахунок коштів державного бюджету відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів; застосування інших форм, передбачених цим Законом» ("Zakon Ukrainy", 1991).

Таким чином, інвестиційна діяльність держави на підставі як державного інвестування, так і державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів передбачає можливість для певних осіб, уповноважених на виконання функцій держави, надавати підтримку за рахунок державних ресурсів окремим суб'єктам господарювання, надаючи їм у такий спосіб конкурентні переваги перед іншими суб'єктами

господарювання, що здійснюють таку саму господарську діяльність.

Водночас слід акцентувати увагу на тому, що інвестиційна діяльність держави є доволі суперечливим з позицій права та ринкової економіки інститутом. Так, у ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» зазначено, що «інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій»; державне інвестування «здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету» ("Zakon Ukrainy", 1991). Однак якщо керуватися тим, що інвестиційна діяльність є різновидом господарської діяльності (Vinnyuk, 2000, р. 5), то ні держава, ні державні органи не мають права нею займатися, адже, згідно зі ст. 3 Господарського кодексу України, «під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання» ("Hospodarskyi kodeks", 2003); відповідно до ст. 8 Господарського кодексу України, «держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання» ("Hospodarskyi kodeks", 2003).

Аналізуючи питання про надання підтримки казенним підприємствам за рахунок ресурсів держави, необхідно зауважити, що, згідно зі ст. 77 Господарського кодексу України, є казенні комерційні підприємства, тобто такі казенні підприємства, метою яких є отримання прибутку. Згідно із ч. 5 ст. 77 Господарського кодексу України, одним із джерел формування майна казенного підприємства є «державне майно, передане підприємству відповідно до рішення про його створення» ("Hospodarskyi kodeks", 2003). Відповідно до ч. 6 ст. 77 Господарського кодексу України, «казенне підприємство одержує кредити для виконання статутних завдань під гарантію органу, до сфери управління якого входить підприємство» ("Hospodarskyi kodeks", 2003). Згідно із ч. 6 ст. 77 Господарського кодексу України, «казенне підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями лише коштами, що перебувають у його розпорядженні. У разі недостатності зазначених коштів держава в особі органу, до сфери управління якого входить підприємство, несе повну субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями казенного підприємства» ("Hospodarskyi kodeks", 2003). Таким чином, ми можемо констатувати, що Господарський кодекс України передбачає підтримку за рахунок державних ресурсів окремої групи суб'єктів господарювання – казенних підприємств, що надає їм конкурентні переваги перед іншими суб'єктами господарювання. Така підтримка, безумовно, спотворює конкуренцію між комерційними казенними підприємствами й іншими суб'єктами господарювання, що здійснюють таку саму комерційну діяльність.

Розглядаючи питання про надання підтримки за рахунок ресурсів держави окремим суб'єктам господарювання в СЕЗ, слід акцентувати увагу на такому.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», «спеціальна (вільна) економічна зона являє собою частину території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові й інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб» ("Zakon Ukrainy", 1992). Дослідивши законодавство про СЕЗ, можна стверджувати, що підтримка за рахунок ресурсів держави, передбачена в певних СЕЗ, не поширюється на всіх суб'єктів господарювання, що перебувають у цих СЕЗ, а поширюється лише на тих суб'єктів господарювання, яких визначають відповідні особи, уповноважені на виконання функцій держави, у той чи той спосіб. Тобто на території СЕЗ принцип «закон – один для всіх» українське законодавство про СЕЗ не передбачає, тому на практиці не діє.

Наприклад, ст. 6 Закону України «Про спеціальну економічну зону "Яворів"» передбачає, що «суб'єктами СЕЗ "Яворів" є суб'єкти підприємницької діяльності, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які розташовані та реалізують на території СЕЗ "Яворів" інвестиційні проекти кошторисною вартістю, еквівалентною не менше ніж 500 тисяч доларів США (крім проектів технологічного парку), затверджені Яворівською районною державною адміністрацією та зареєстровані органом господарського розвитку і управління СЕЗ "Яворів" як суб'єкти СЕЗ "Яворів"» ("Zakon Ukrainy", 1999). Стаття 6 Закону України «Про спеціальну економічну зону "Славутич"» зазначає: «1. Суб'єктами СЕЗ "Славутич" є суб'єкти підприємницької діяльності, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які розташовані на території СЕЗ "Славутич" і реалізують на цій території затверджені виконавчим комітетом Славутицької міської ради інвестиційні проекти кошторисною вартістю, еквівалентною не менше ніж 200 тисяч доларів США, на підставі договору (контракту) щодо умов реалізації цього інвестиційного проекту та які зареєстровані органом господарського розвитку й управління СЕЗ "Славутич" як суб'єкти СЕЗ "Славутич". 2. Орган господарського розвитку й управління СЕЗ "Славутич" видає суб'єктам СЕЗ "Славутич" свідоцтво про реєстрацію, що підтверджує право на отримання пільг, визначених цим Законом» ("Zakon Ukrainy", 1999).

Таким чином, пільгові умови економічної діяльності, запроваджені на територіях тих чи інших СЕЗ, допомагають розвиватися не територіям, відведеним під СЕЗ, як це мало б бути, а тільки тим суб'єктам господарювання, яких у певний спосіб визначили особи, уповноважені на виконання функцій держави. Це означає, що суть СЕЗ в Україні зводиться до того, щоб наділити певних осіб, уповноважених на виконання функцій держави, правом надавати конкурентні переваги за рахунок державних ресурсів одним суб'єктам господарювання перед іншими, що здійснюють таку саму господарську діяльність. Тому «в сучасних умовах господарювання продовжувати функціонування СЕЗ в Україні в попередньому вигляді економічно недоцільно» (Ткач, 2016).

Суть усіх згаданих вище засобів державного регулювання господарської діяльності полягає в наданні певними особами, уповноваженими на виконання функцій держави, підтримки окремим суб'єктам господарювання чи окремим групам суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави й надання в цей спосіб таким суб'єктам господарювання конкурентних переваг перед іншими суб'єктами господарювання, що здійснюють таку саму господарську діяльність. З огляду на те, що ресурси держави формуються переважно за рахунок податків від суб'єктів господарювання, то про підтримку певних суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави фактично можна говорити як про підтримку одних суб'єктів господарювання за рахунок інших.

Усі розглянуті вище так звані засоби державного регулювання господарської діяльності, згідно із Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», охоплені поняттям «державна допомога суб'єктам господарювання». Поняття «державна допомога суб'єктам господарювання» в ч. 1 ст. 1 цього Закону визначається як «підтримка в будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності» ("Zakon Ukrainy", 2014). Дії осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з надання за рахунок державних ресурсів підтримки окремим суб'єктам господарювання, згідно зі ст. 15 Закону України «Про захист економічної конкуренції», мають кваліфікуватися як «антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю» в такій формі, як «надання окремим суб'єктам господарювання або групам суб'єктів господарювання пільг чи інших переваг, які ставлять їх у привілейоване становище стосовно конкурентів, що призводить або може призвести

до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції» ("Zakon Ukrainy", 2001).

Розглядаючи зазначені вище засоби державного регулювання господарської діяльності, суть яких полягає в наданні уповноваженими на виконання функцій держави особами підтримки за рахунок державних ресурсів окремим суб'єктам господарювання, у міжнародному вимірі, слід констатувати, що в міжнародному праві їх кваліфікують як «заборонені субсидії», які, згідно зі ст. 3 міжнародної Угоди СОТ про субсидії та компенсаційні заходи, «члени СОТ не можуть ані надавати, ані зберігати» ("Uhoda pro subsydiï", 1994). Зокрема, до заборонених субсидій, згідно зі ст. 1–3 зазначеної Угоди, належать такі адресні субсидії, коли: «i) уряд практикує пряму передачу грошових коштів (наприклад, дотацій, позик або вливань капіталу), потенційну пряму передачу грошових коштів або зобов'язань (наприклад, гарантій за позиками); ii) уряд відмовляється від доходів, що йому належать, або не стягує їх (наприклад, такі фіскальні стимулюючі заходи, як податкові кредити); iii) уряд надає товари та послуги, крім загальної інфраструктури, або закуповує товари чи послуги» ("Uhoda pro subsydiï", 1994). Згідно зі ст. 2 цієї Угоди, субсидії вважають адресними в тому випадку, «коли орган, що надає субсидію, або законодавство, відповідно до якого діє такий орган, прямо обмежує доступ до субсидії лише колом певних підприємств» ("Uhoda pro subsydiï", 1994).

Дії українських державних органів з надання підтримки за рахунок державних ресурсів окремим суб'єктам господарювання українське законодавство (зокрема ст. 12 Господарського кодексу України) називає засобами державного регулювання господарської діяльності. Однак такі самі дії іноземних державних органів українське законодавство називає нелегітимними субсидіями й передбачає за них відповідні санкції. Стаття 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» передбачає, що субсидія – це «фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, в результаті якої суб'єкт господарсько-правових відносин країни експорту одержує пільги (прибутки)» ("Zakon Ukrainy", 1998), а ст. 8 Закону передбачає, що у випадку, коли «державний орган, що надає субсидію, або законодавство, на підставі якого діє цей орган, недвозначно надає доступ до субсидії тільки певним підприємствам, така субсидія вважається специфічною, тобто нелегітимною» ("Zakon Ukrainy", 1998). Очевидно, що засудження іноземних державних органів за підтримку окремих суб'єктів господарювання за рахунок державних ресурсів і, водночас, надання українським державним органам повноважень учиняти такі дії є

виявом подвійних стандартів. Оскільки українське законодавство визнає заборонені в міжнародному праві антиконкурентні дії засобами державного регулювання господарської діяльності, Україна в міжнародних індексах належить до країн з найменш ефективною у світі антимонопольною політикою ("The Global Competitiveness", 2017-2018).

Розглянуті засоби державного регулювання господарської діяльності, суть яких полягає в наданні підтримки за рахунок ресурсів держави окремим суб'єктам господарювання, як і концепція державного регулювання господарської діяльності загалом, що передбачає такі засоби, є антиконкурентними. Норми українського права, що закріплюють концепцію державного регулювання господарської діяльності як окремого виду соціального регулювання, а також засоби цієї концепції конфліктують із нормами конкурентного права, дозволяючи на практиці обходити їх.

У правовій системі України як країни з романо-германською правовою системою джерелом права є нормативно-правові акти. Нормативно-правовим актом є «офіційний документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування» ("Nakaz Ministerstva yustytisii", 2005). Таким чином, в Україні правове регулювання за визначенням є державним регулюванням.

У правовій державі суспільні відносини має регулювати держава за допомогою правових актів. Таке державне регулювання суспільних відносин називають правовим. Залежно від того, які акти є засобами регулювання суспільних відносин, правове регулювання поділяють на нормативне (загальне) регулювання, яке здійснюють за допомогою нормативно-правових актів, й індивідуальне регулювання, яке здійснюють за допомогою актів застосування норм права (їх ще називають індивідуальними актами) (Skakup, 2001). Таким чином, якщо Україна позиціонує себе як правова держава, то державне регулювання в ній має бути правовим.

З огляду на те, що правове регулювання в Україні є державним, а державне регулювання – правовим, концепція державного регулювання господарської діяльності як соціального регулювання, відокремленого від правового, не повинна бути в українському праві.

Концепцію державного регулювання господарської діяльності як окремого від правового регулювання виду соціального регулювання українське право успадкувало від радянського права, яке обслуговувало адміністративно-командну економіку. За радянських часів економічної конкуренції не було, оскільки не

існувало приватних суб'єктів господарювання, які могли б конкурувати між собою. Держава була монополієм власником державних підприємств та всього їхнього майна, зокрема їх продукції. Тому держава не мала функції забезпечувати захист економічної конкуренції, приймаючи для цього відповідні правові акти. Натомість в СРСР особи, уповноважені на виконання функцій держави, управляли як менеджери належними державі підприємствами та їхнім майном. Такі особи давали державним підприємствам накази, що і як вони мають робити, а також кошти, необхідні для виконання цих наказів. Такі адміністративно-командні дії осіб, уповноважених на виконання функцій держави, називали в радянському праві «державним управлінням економікою». Так, у науковій літературі радянських часів, наприклад, було зазначено, що «державне управління економікою є підзаконною, юридично-владною виконавчою та розпорядчою діяльністю відповідних органів Радянської держави» (Opryshko, 1986, p. 71). Після проголошення переходу України до ринкової економіки ("Konstytutsiia Verkhovnoi Rady", 1990) українська правова доктрина, на жаль, не відмовилася від радянської антиринкової та антиконкурентної концепції державного управління економікою як інституції, окремої від правового регулювання відповідних суспільних відносин. Просто замість терміна «державне управління економікою» стали застосовувати притаманний ринковій економіці термін «державне регулювання господарської діяльності». (англ. Government Regulation of Business). Це поняття використовують у демократичних країнах з ринковою економікою в значенні правового регулювання господарської діяльності, здійснюваного державою (Kinsey, 2019). Проте в українському праві термін «державне регулювання господарської діяльності», на жаль, було наповнено змістом, близьким до того, що мав радянський термін «державне управління економікою».

За концепцією правового регулювання, регулюючи господарські відносини, особи, уповноважені на виконання функцій держави, мають право приймати нормативно-правові акти, які містять норми, спрямовані на регулювання господарських відносин, і приймати акти застосування зазначених норм права. Власне цим права осіб, уповноважених на виконання функцій держави, й обмежуються. Відносини між особами, уповноваженими на виконання функцій держави, і суб'єктами господарювання за своєю сутністю є публічно-правовими. Для регулювання таких відносин слід застосовувати спеціально-дозвільний тип правового регулювання, що ґрунтується на загальній забороні («заборонено все, крім прямо дозволеного законом»). Таким чином, якщо керуватися концепцією правового регулювання, то особи, уповноважені на виконання

функцій держави, згідно зі ст. 19 Конституції України, «зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996). За Конституцією України органи державної влади не наділяються функцією надавати окремим суб'єктам господарювання підтримку в будь-якій формі за рахунок ресурсів держави, у зв'язку із чим не мають права цього робити. Згідно зі ст. 42 Конституції України, держава зобов'язана забезпечувати «захист конкуренції у підприємницькій діяльності» ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996), а отже, не має надавати за рахунок державних ресурсів конкурентні переваги одним суб'єктам господарювання на шкоду іншим.

Уведення паралельно з поняттям правового регулювання у вжиток досить аморфного поняття державного регулювання як іншого, ніж правове регулювання, виду соціального регулювання допомагає особам, уповноваженим на виконання функцій держави, обійти ті обмеження, що встановлює концепція правового регулювання суспільних відносин, і всупереч нормам конкурентного права все ж таки надавати окремим суб'єктам господарювання підтримку за рахунок ресурсів держави під виглядом так званих засобів державного регулювання господарської діяльності. У цей спосіб концепція державного регулювання господарської діяльності створює для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, можливість надавати за рахунок ресурсів держави конкурентні переваги окремим суб'єктам господарювання та використовувати повноваження з метою одержання неправомірної вигоди.

Відомо, що метою правового регулювання незалежно від його способу (засобу) є впорядкування суспільних відносин (Skakun, 2001), зокрема й відносин у сфері економічної конкуренції. У зв'язку з осмисленням впливу так званого державного регулювання господарської діяльності на застосування норм конкурентного права постає питання: що є метою державного регулювання господарської діяльності, яке здійснюють за допомогою такого засобу, як підтримка окремих суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави. Очевидно, що такою метою є не забезпечення економічної конкуренції, а, навпаки, спотворення економічної конкуренції. Стосовно мети, з якою за особами, уповноваженими на виконання функцій держави, усупереч ст. 42 Конституції України, закріплено право спотворювати економічну конкуренцію шляхом надання конкурентних переваг окремим суб'єктам господарювання перед іншими, слід зазначити, що такою метою могло бути надання цим особам (або пов'язаним із ними особам) можливості отримувати від таких суб'єктів господарювання неправомірну вигоду у вигляді дивідендів, «відкатів», хабарів.

Так, в українській науковій літературі та засобах масової інформації неодноразово акцентували увагу на корупційному спрямуванні таких явищ, як підтримка державних підприємств за рахунок ресурсів держави, державне інвестування та СЕЗ, які, згідно зі ст. 12 Господарського кодексу України, належать до засобів державного регулювання господарської діяльності. Наприклад, глава Національного антикорупційного бюро України Артем Ситник зауважував, що «масштаб корупції на українських державних підприємствах "не описати жодними словами", він є основним джерелом політичної корупції – фінансування фракцій і партій парламенту, які лобіювали б свої інтереси» ("Te, shcho ty robachyly", 2018). «Є багато прикладів державних інвестиційних проєктів, які жодним чином не допомагають економічному зростанню, а навіть навпаки – стають символом корупції та неефективності дій уряду» (Fedorchak, 2017). «За час свого існування СЕЗ не виконали покладених на них сподівань... У більшості випадків фінансові привілеї, що надавалися СЕЗ, створили нерівні умови конкуренції для всіх суб'єктів підприємницької діяльності... У результаті відбувалося прискорене зростання тіньового сектора в СЕЗ... вільні економічні зони перетворилися на анклав корупції» (Pyurshenko, 2015).

Таким чином, висвітлені засоби державного регулювання господарської діяльності, як і концепція державного регулювання господарської діяльності загалом як окремого від правового регулювання виду соціального регулювання, активно сприяють формуванню в Україні корупційного середовища. Завдяки зазначеному фактору корупція у сфері господарювання в Україні стала поширеним явищем, у зв'язку з чим Україна за таким показником, як сприйняття корупції, посіла 2018 року 120 місце серед 180 країн ("Corruption Perceptions Index", 2018).

Корупція є однією з головних проблем, що стримують економічний розвиток України ("The Global Competitiveness", 2017-2018). Тому питання здійснення ефективної антикорупційної державної політики для України є надзвичайно важливим. Ефективною державна антикорупційна політика може стати тільки тоді, коли вона буде спрямована не лише на боротьбу з виявами корупції, а на запобігання корупції, тобто усунення умов виникнення корупції. Стати ефективною державна правова антикорупційна політика України може лише тоді, коли її нормативно-правові акти будуть містити такі правові норми, які унеможливають чи принаймні зводять до мінімуму можливості осіб, уповноважених на виконання функцій держави, використовувати надані їм службові повноваження з метою одержання неправомірної вигоди. Проте концепція державного регулювання господарської

діяльності як окремого від правового регулювання виду соціального регулювання та передбачені нею засоби створюють підґрунтя для використання певними державними службовцями своїх повноважень з метою одержання неправомірної вигоди.

Очевидно, що закріплення в законодавстві України концепції державного регулювання господарської діяльності, що надає можливість особам, уповноваженим на виконання функцій держави, здійснювати неправове регулювання господарської діяльності засобами, що мають антиконкурентне спрямування і створюють корупційне середовище, не характеризує українську правову політику як антикорупційну. Тому закономірно, що у відповідних міжнародних індексах Україна знаходиться серед країн з невиліною (англ. mostly unfree) економікою та за рівнем економічної свободи посідає 147-ме місце серед 180 країн ("Index of Economic Freedom", 2019).

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що концепція державного регулювання господарської діяльності як виду соціального регулювання, відокремленого від правового, і передбачені нею засоби було осмислено як фактор, що перешкоджає ефективному застосуванню норм конкурентного права, створює корупційне середовище, стримує економічний розвиток України.

Висновки

З-поміж головних причин, що роблять практику застосування норм конкурентного права в Україні однією з найменш ефективних у світі, а Україну – державою з невиліною економікою та високим рівнем корупції, є наявність у законодавстві України таких норм, що конфліктують з нормами конкурентного права й на практиці дозволяють їх обходити. Це, зокрема, норми українського законодавства, що закріплюють не притаманну правовій державі з ринковою економікою концепцію державного регулювання господарської діяльності, а також закріплюють передбачені цією концепцією засоби державного регулювання господарської діяльності, які мають антиконкурентний і корупційний зміст.

З огляду на зазначене, вважаємо за необхідне відмовитися від концепції державного регулювання господарської діяльності як виду соціального регулювання, відокремленого від правового. Державне регулювання господарських відносин має бути правовим і здійснюватися шляхом прийняття правових актів: нормативно-правових актів та актів застосування норм права (індивідуальних актів). У цьому зв'язку необхідно виключити з Господарського кодексу України ст. 12 та відповідні статті з інших нормативно-правових актів, у яких державне регулювання господарської

діяльності потрактовано як неправове регулювання, тобто як щось таке, що не є нормативним та індивідуальним регулюванням суспільних відносин.

Зокрема, мають бути виключені з відповідних нормативно-правових актів неконституційні норми, що закріплюють за особами, уповноваженими на виконання функцій держави, право надавати окремим суб'єктам господарювання підтримку за рахунок ресурсів держави. Ці так звані засоби державного регулювання господарської діяльності фактично спрямовані на реалізацію двох завдань: 1) надання особам, уповноваженим на виконання функцій держави, можливості створювати конкурентні переваги окремим суб'єктам господарювання, спотворюючи економічну конкуренцію; 2) надання особам, уповноваженим на виконання функцій держави, можливості за рахунок створення конкурентних переваг окремим суб'єктам

господарювання одержувати від цих суб'єктів господарювання неправомірну вигоду.

Мають бути виключені норми, що передбачають підтримку окремих суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави у формі реалізації окремих інвестиційних проектів, що закріплені в ст. 2, 7, 12¹ Закону України «Про інвестиційну діяльність»; норми, що передбачають підтримку казенних підприємств за рахунок ресурсів держави, відповідно до ст. 77 Господарського кодексу України; закріплені в законодавстві України про СЕЗ норми, що передбачають підтримку за рахунок ресурсів держави в СЕЗ окремих суб'єктів господарювання, яких визначають особи, уповноважені на виконання функцій держави.

REFERENCES

- Corruption Perceptions Index. (2018). Site "Transparency International 2018". Retrieved from <https://www.transparency.org/cpi2018>.
- Fedorchak, O. (2017). Problemy derzhavnoho investuvannya v Ukraini [Problems of state investment in Ukraine]. *Visnyk NADU pry Prezidentovi Ukrainy, Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine*, 4, 45-55. Retrieved from <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/74/files/01502d68-86dd-4dcd-9c8a-fe697330c2fb.pdf> [in Ukrainian].
- Feofanova, I. (2019). Transformatsiia instytutu derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannya v konteksti implementatsii uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom [Transformation of the institute of state aid to economic entities in the context of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, Entrepreneurship, economy and law*, 8, 46-50. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.09> [in Ukrainian].
- Haran, O. (2018). Suchasnyi stan rozuminnia derzhavnoho rehuliuвання konkurentsii v Ukraini [Current state of understanding of state competition regulation in Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu, Bulletin of the Odessa National University*, 2(33), vol. 23, 45-55. doi: [https://doi.org/10.18524/2304-1587.2018.2\(33\).146767](https://doi.org/10.18524/2304-1587.2018.2(33).146767) [in Ukrainian].
- Hospodarskyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No. 436-IV [Economic Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 436-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
- Index of Economic Freedom. (2019). Site "The Heritage Foundation". Retrieved from <https://www.heritage.org/index/ranking>.
- Kinsey, A. (2019). *Government Regulation of Business: How Does It Work?* Retrieved from <https://bizfluent.com/13721121/government-regulation-of-business-how-does-it-work>.
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Kontseptsiiia Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR "Kontseptsiiia perekhodu Ukrainiskoi RSR do rynkovoi ekonomiky": vid 27 lystop. 1990 r. [Concept of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR "The concept of transition of the Ukrainian SSR to a market economy" from November 27, 1990]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90> [in Ukrainian].
- Marushchak, O. (2019). Funktsii derzhavy: vyznachennia poniattia [Functions of the state: definition of the concept]. *Derzhava ta rehiony, State and regions*, 3(65), 17-21. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-3> [in Ukrainian].
- Nahrebelnyi, V.P., & Onishuk, M.V. (1998). *Derzhavne rehuliuвання [State regulation]. Yurydychna entsyklopediia, Legal Encyclopedia*. (Vols. 1-6). Yu.S. Shemshuchenko (et al.). (Ed.). Kyiv: Ukr. entsykl. [in Ukrainian]
- Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy "Porядok podання normatyvno-pravovykh aktiv na derzhavnu reiestratsiiu do Ministerstva yustytzii Ukrainy ta provedennia yikh derzhavnoi reiestratsii": vid 12 kvit. 2005 r. No. 34/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine "The order of submission of legal acts for state registration to the Ministry of Justice of Ukraine and their state registration" from April 12, 2005, No. 34/5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05#n16> [in Ukrainian].
- Opryshko, V.F. (1986). *Pravovye osnovy gosudarstvennogo upravleniia kachestvom produktsii [Legal basis of state product quality management]*. Kiev: Vyshcha shk. [in Russian].

- Parasiuk, V., & Khyll, Ya. (2019). Derzhava yak uchashnyk vidnosyn u sferi hospodariuvannia [The state as a participant in economic relations]. *Derzhava ta rehiony, State and regions*, 3(65), 98-102. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-16> [in Ukrainian].
- Pylypchenko, O. (2015). Vplyv tinovoi ekonomiky na ekonomichnu bezpeku Ukrainy [Impact of the shadow economy on the economic security of Ukraine]. *Stratehichni priorytety, Strategic priorities*, 4(37), 32-36. Retrieved from <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/4-1456999955.pdf> [in Ukrainian].
- Rubtsova-Kamenska, H. (2019). Derzhavne upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu za uchastiu inozemnoho investor [Public administration of investment activity with the participation of a foreign investor]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, Entrepreneurship, economy and law*, 10, 66-72. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.11> [in Ukrainian].
- Shcherbyna, V.S. (Eds.). (2013). *Aktualni problemy hospodarskoho prava [Topical problems of business law]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Shvydka, T. (2019). Instrumentalni mekhanizm formuvannia ta realizatsii konkurentnoi polityky derzhavy [An instrumental mechanism for the formation and implementation of state competition policy]. *Aktualni problemy vitchyznianoi yurysprudentsii, Actual problems of domestic jurisprudence*, 4, 83-87. doi: <https://doi.org/10.15421/391918> [in Ukrainian].
- Skakun, O. (2001). *Teoriia derzhavy i prava [The theory of state and law]*. Kharkiv: Konsum. Retrieved from <http://politics.elib.org.ua/pages-1750.html> [in Ukrainian].
- Te, shcho my pobachyly v derzhavnomu sektori, ne opysaty zhodnymy slovamy, - Sytnyk pro koruptsiu na derzhpidpriemstvakh ["What we saw in the public sector is not described in any words", - Sytnik about corruption at state-owned enterprises]. (2018). *Sait "Tsenzor.net", Site "Censor.net"*. Retrieved from <https://censor.net.ua/ua/n3047155> [in Ukrainian].
- The Global Competitiveness Report 2017-2018. *Site "The World Economic Forum"*. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
- Tkach, S.M. (2016). Spetsialni ekonomichni zony v Ukraini: dosvid i novi priorytety prostorovoi orhanizatsii [Special economic zones in Ukraine: experience and new priorities of spatial organization]. *Rehionalna ekonomika, Regional economy*, 3, 86-97 [in Ukrainian].
- Uhoda pro atsotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: vid 21 berez. 2014 r. [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their Member States, of the other part from March 21, 2014]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].
- Uhoda pro subsydii ta kompensatsiini zakhody: vid 15 kvit. 1994 r. [Agreement on Subsidies and Compensation Measures from April 15, 1994]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015 [in Ukrainian].
- Vinnyk, O.M. (2000). *Investytsiine pravo [Investment law]*. Kyiv: Attika [in Ukrainian].
- Zaichuk, O., & Onishchenko, N. (2006). *Teoriia derzhavy i prava. Akademichnyi kurs [The theory of state and law. Academic course]*. Kyiv: Yurinkom Inter. Retrieved from http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1202.htm [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia": vid 1 lyp. 2014 r. No. 1555-VII [Law of Ukraine "On State Aid to Business Entities" from July 1, 2014, No. 1555-VII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro investytsiinu diialnist": vid 18 veres. 1991 r. No. 1560-XII [Law of Ukraine "About investment activity" from September 18, 1991, No. 1560-XII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro spetsialnu ekonomichnu zonu "Slavutych": vid 3 cherv. 1999 r. No. 721-XIV [Law of Ukraine "About the special economic zone "Slavutich" from June 3, 1999, No. 721-XIV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-14> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro spetsialnu ekonomichnu zonu "Yavoriv": vid 15 sich. 1999 r. No. 402-XIV [Law of Ukraine "About Yavoriv Special Economic Zone" from January 15, 1999, No. 402-XIV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro zahalni zasady stvorennia i funktsionuvannia spetsialnykh (vilnykh) ekonomichnykh zon": vid 13 zhovt. 1992 r. No. 2673-XII [Law of Ukraine "On the general principles of creation and functioning of special (free) economic zones" from October 13, 1992, No. 2673-XII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12/stru> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii": vid 11 sich. 2001 r. No. 2210-III [Law of Ukraine "On protection of economic competition" from January 11, 2001, No. 2210-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro zakhyst natsionalnoho tovarovyrobnyka vid subsydovanoho importu": vid 22 hrud. 1998 r. No. 331-XIV [Law of Ukraine "On the protection of the national producer from subsidized imports" from December 22, 1998, No. 331-XIV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Corruption Perceptions Index 2018. *Transparency International 2018* : [site]. URL: <https://www.transparency.org/cpi2018>.
- Федорчук О. Проблеми державного інвестування в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2017. № 4. С. 45–55. (Серія «Державне управління»). URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/74/files/01502d68-86dd-4dcd-9c8a-fe697330c2fb.pdf>.
- Феофанова І. Трансформація інституту державної допомоги суб'єктам господарювання в контексті імплементації угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 46–50. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.09>.
- Гаран О. Сучасний стан розуміння державного регулювання конкуренції в Україні. *Вісник Одеського національного університету*. 2018. Т. 23. Вип. 2 (33). С. 45–55. (Серія «Правознавство»). doi: [https://doi.org/10.18524/2304-1587.2018.2\(33\).146767](https://doi.org/10.18524/2304-1587.2018.2(33).146767).
- Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
- Index of Economic Freedom. 2019. *The Heritage Foundation* : [site]. URL: <https://www.heritage.org/index/ranking>.
- Kinsey A. Government Regulation of Business: How Does It Work? URL: <https://bizfluent.com/13721121/government-regulation-of-business-how-does-it-work>.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки : концепція Верховної Ради Української РСР від 27 листоп. 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90>.
- Марущак О. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони*. 2019. № 3 (65). С. 17–21. (Серія «Право»). doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-3>.
- Нагребельний В. П., Онішук М. В. Державне регулювання. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 2 : Д–Й, 1999. 744 с.
- Порядок подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації : наказ Міністерства юстиції України від 12 квіт. 2005 р. № 34/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05#n16>.
- Опрышко В. Ф. Правовые основы государственного управления качеством продукции. Киев : Вища шк., 1986. 271 с.
- Парасюк В., Хиль Я. Держава як учасник відносин у сфері господарювання. *Держава та регіони*. 2019. № 3 (65). С. 98–102. (Серія «Право»). doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-16>.
- Пилипченко О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 4 (37). С. 32–36. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/4-1456999955.pdf>.
- Рубцова-Каменська Г. Державне управління інвестиційною діяльністю за участю іноземного інвестора. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 66–72. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.11>.
- Актуальні проблеми господарського права : навч. посіб. / за ред. В. С. Щербини. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
- Швидка Т. Інструментальний механізм формування та реалізації конкурентної політики держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 83–87. doi: <https://doi.org/10.15421/391918>.
- Скаун О. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. С. 656. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1750.html>.
- «Те, що ми побачили в державному секторі, не описати жодними словами», – Ситник про корупцію на держпідприємствах. 2018. *Цензор.нет* : [сайт]. URL: <https://censor.net.ua/ua/n3047155>.
- The Global Competitiveness Report 2017–2018. *The World Economic Forum* : [site]. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
- Ткач С. М. Спеціальні економічні зони в Україні: досвід і нові пріоритети просторової організації. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 86–97.
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнар. док. від 21 берез. 2014 р. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
- Угода про субсидії та компенсаційні заходи : міжнар. док. від 15 квіт. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015.
- Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. Київ : Атіка, 2000. 252 с.
- Зайчук О., Оніщенко Н. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zauchuk_tdp/part3/1202.htm.
- Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>.
- Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 верес. 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
- Про спеціальну економічну зону «Славутич» : Закон України від 3 черв. 1999 р. № 721-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-14>.
- Про спеціальну економічну зону «Яворів» : Закон України від 15 січ. 1999 р. № 402-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14>.

Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13 жовт. 1992 р. № 2673-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12/stru>.
Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січ. 2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22 груд. 1998 р. № 331-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>.

Стаття надійшла до редколегії 30.07.2019

Petryna V. – Ph.D in Law, Associate Professor of the Department of Financial Law and Fiscal Administration of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1093-7089>

Anticompetition Aspects of the Concept of the Government Regulation of Business

*The **purpose** of this paper is to discuss the problems of enforcement of the norms of Ukrainian competition law due to which problems Ukraine in respective international indexes is positioned as one of the countries with the worst anti-monopoly policy effectiveness. **Methodology.** A number of methods of legal research was applied to the research on the said problems, and in the first place, the dialectic and material method. This method allowed to consider the said problem from the perspective of present level of development of Ukrainian society in general and the competition relations, in particular. The functional legal method played important role as well. This method allowed to get oriented in the numerous Ukrainian laws and regulations in the sphere of business as well as in the characteristics of the practice of their enforcement. This method also promoted developing the specific recommendations concerning improvement of the legislation in this sphere. The **scientific novelty** of this paper is in consideration of the problems of Ukrainian competition law norms in connection with Ukrainian concept of the government regulation of business as a type of social regulation separate from legal regulation. **Conclusions.** One of the key factors that disturb effective enforcement of the norms of competition law in Ukraine is Ukrainian concept of the government regulation of business. By way of this concept as well as by way of the means of the government regulation of business contemplated by this concept the persons empowered to execute the functions of the government may bypass the requirements set out in the competition law. Moreover, this way the said persons get ample opportunities to use their authorities for corruption purposes. In this regard, it is proposed to repeal the provisions of Ukrainian law that provide for the concept of the government regulation of business, as a type of social regulation different from the legal regulation of business, as well as the means of the government regulation of business contemplated by this concept.*

Keywords: economic competition; anti-competition actions; government regulation; state investing; economic zones; state aid; specific subsidies; illegitimate subsidies; prohibited subsidies; illegal benefit.